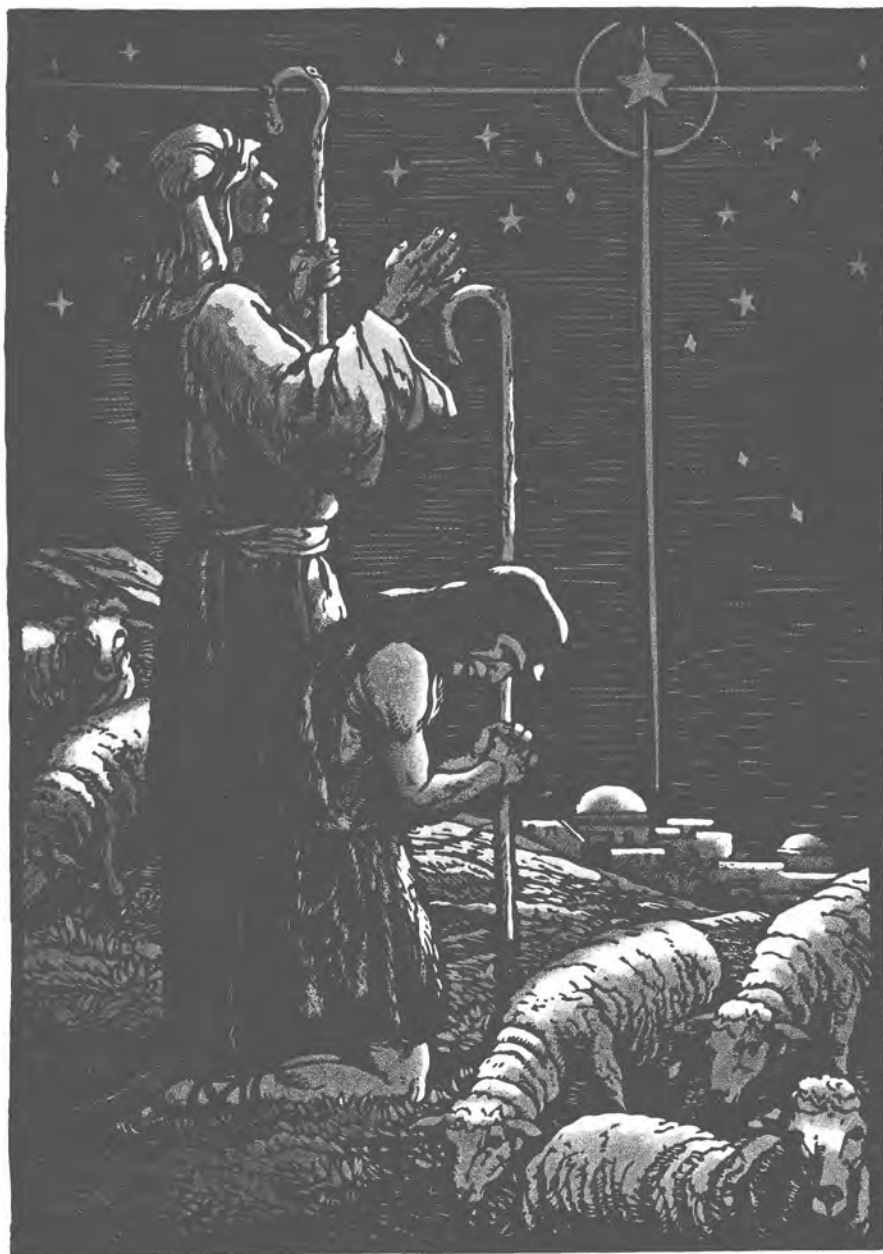

S A M B A N D

S A M B A N D

Nr. 4

December 1933

9. Aarg.

Bjørnstjerne Bjørnson (1880)

To dages samvær med Bjørnstjerne Bjørnson i Amerika

Av A. M. SUNDHEIM

DET var paa vaarkanten 1881 at Bjørnstjerne Bjørnson kom til Racine, Wis., hvor ledende danske mænd hadde indbudt ham til at holde et foredrag i Dania Hall. Det hadde været en haard vinter, en av de haardeste i mands minde, og den drøiet ogsaa i det længste med at opgi herredømmet — den ene fykende snekave efter den anden gjennom hele marsmaaned. Men selv om vaaren var baade sur og sen, saa hadde den dog begyndt at smile med grønne græsplæner da Bjørnson den 6te april ankom til Racine. Foredraget blev holdt om kvelden den 7de, og det var avslutningen paa Bjørnsons rundreise i Nordvesten. Han forblev i byen til om morgenen den 9de, og det var den dag da han om kvelden skulde holde sit avskedsforedrag i Chicago.

Bjørnsons besøk blev imøteset med stor interesse av den danske koloni, og arrangementskomiteen hadde omhyggelig forberedt hans mottagelse. Den hadde sikret ham leilighet i byens bedste hotel og møtte op paa jernbanestationen for at ta imot ham. Men saa snart Bjørnson ankom sa han paa sin myndige maate, at de kunde bringe hans haandbagage til hotellet, men før han gik dithen, vilde han besøke presten Kirkeberg, og han bad om at faa en av komiteen til at vise ham veien til Kirkebergs hjem.

Pastor O. L. Kirkeberg var paa den tid viceformand for det dansk-lutherske kirkesamfund i Amerika og var prest for samfundets menighet i Racine, som tidligere hadde været betjent av den danske digter og pionerprest Adam Dan. Samtidig var han redaktør for samfundets organ, *Kirkelig Samler*, og desuten redaktør og utgiver av ukebladet *Dannevirke*. Nedskriveren, som den gang var i sit tyvende aar, var typograf, korrekturlæser og redaktionssekretær ved bladet og bodde som medlem av familien i prestegaarden hos Kirkeberg.

Vi hadde netop sat os rundt aftensbordet og samtalte om at det var tiden for Bjørnsons ankomst til byen, da der blev banket paa husets side-dør, som førte direkte ind i spisestuen. Piken aapnet, og en svær, bredskuldret og imponerende mand traadde ind. Ingen behøvet personlig at ha set denne staute skikkelse med det sterke, lyse ansigt for øieblikkelig at kjende Bjørnstjerne Bjørnson, men hans fuldstændig uventede tilsynkomst var en ordentlig overraskelse. Det var som et havsalt bølgeslag fra selve Norges kyst, og vi blev sittende stumme av forbauselse. Men saa reiste Kirkeberg sig, og Bjørnson gik op til ham, rakte frem haanden og sa med sin allervenligste stemme: "Goddag Kirkeberg!"

Kirkeberg præsenterte og Bjørnson hilste paa fruene og mig saa venlig, som hadde vi kjendt hverandre i alle svundne aar. Og med et uttrykk av hjertelig godhet og en bløt, næsten kvindemild stemme sa han en del

venlige ord til de to ældste smaapiker som sat med runde øine og stirret forundret paa den store, rare mand.

Størst var nok overraskelsen for Kirkeberg, som altid forutsatte at Bjørnson næret stor uvilje imot ham. I den tid Kirkeberg var medlærer ved Christopher Bruuns folkehøiskole i Gudbrandsdalen hadde Bjørnson vist ham stor velvilje, og han hadde flere ganger været indbudt til Bjørnsons hjem. Men sidste gang de møttes, var under Kirkebergs studietid i Danmark, og da var Bjørnson saa lynende sint at han ordentlig brølte. "Signalfeiden" var den gang paa sit varmeste, og Bjørnsons pangermanisme hadde bevirket, at største delen av hans grundtvigianske venner baade i Norge og Danmark hadde vendt ham ryggen. Men det var straks før Bjørnsons avreise til utlandet, hvor han opholdt sig to aar — altsaa et par aar før han kjøpte gaarden Aulestad og saaledes flere aar før hans endelige brudd med den officielle bekjendelsestro kristendom, saa han fremdeles regnet grundtvigianerne for sine bedste venner. Men det han var sint for var, at han hadde hørt, at Kirkeberg om et aars tid vilde faa embedseksamen ved det presteseminar som det danske utvalg drev i forbindelse med Askov folkehøiskole i Danmark, og at han derefter vilde bli prest for en dansk menighet i Amerika. Hverken Christopher Bruun eller Bjørnson bifaldt dette. Bjørnson fremholdt at det var hans plikt at vie sit liv og arbeide til Norges gjenfødelse og at hvis han reiste til Amerika, saa svigtet han sit fædreland.

Kirkeberg fuldførte imidlertid sine teologiske studier og reiste om vaaren 1874 til Amerika, og i lys av Bjørnsons senere utvikling og nye livssyn regnet han ikke paa mere venskap fra den kant.

Da Bjørnson hadde faat overtøiet av sig fik han plads ved bordet, og vort beskedne aftensmaaltid blev en uforglemmelig festmiddag for os. Hadde Bjørnson næret uvilje mot Kirkeberg, saa var det i alle fald ikke tilfældet nu. Hans ansigt lyste av bare velvilje, og han var saa elskværdig som kun de mest kultiverede mennesker formaar at være, og han fortalte paa en underholdende maate om sine reiser og oplevelser i Nordvesten. Vinteren refereres endnu til som "den store snevinter," og Bjørnson hadde faat en helsig respekt for vinterstormene som han sa hadde skadet ham for omtrent \$4,000.00 foruten at berøve ham anledningen til at tale til saa mange flere av sine landsmænd.

Det fremgik at han respekterte nordmændenes arbeide i Nordvesten og anerkjendte den kraft de præsterte og den materielle fremgang de hadde gjort paa alle omraader. Men allikevel var der meget som skurret. Han var ikke tilfreds med sine landsmænd og hadde meget at utsætte paa dem. Hovedsummen blev, at han var utilfreds med hele utviklingen og saa ikke synderlig lyst paa fremtiden. Det var ikke bare prestene og de kirkelige retninger han hadde imot, men snarere allermest den ukirkelige bestanddel av vort folk. Dette er dog ikke saaledes at forstaa, at Bjørnson manglet

menneskeærbørdighet. Han omtalte flere av datidens mænd med ærbødig agtelse og nævnte saaledes flere ganger prof. R. B. Anderson, som endnu er iblandt os, og det erindres at han sa blandt andet: "Hans utvikling har forbauset mig."

Selvfølgelig var der meget i Bjørnsons kritik som hadde berettigelse, men selv om han saa klarere og dypere end almindelige mennesker, saa var hans kritik allikevel temmelig umoden. Men mot Kirkebergs bemerkning at det var kanskje ikke altid de bedste og mest solide borgere han var kommet i berøring med protesterte han kraftig. Han hævdede, at det trods den agitation som fra visse kirkelige hold blev drevet imot ham, saa var det netop den allerbedste og mest intelligente del av hans landsmænd han var kommet i berøring med og som kom for at høre hans foredrag.

Det er naturligvis ikke tænkelig, at Bjørnson ikke hadde aapne øine for de fundamentale aarsaker til at hans landsmænd i hans øine hadde faat et uheldig præg, men det var allikevel meget i hans opfatning som det hadde været frugtbringende for ham selv at ha analysert litt bedre. Men han var saa skraasikker i al sin bedømmelse, at han ingen veiledning trængte. —

Efter aftensmaaltidet gled samtalen over til forholdene i Norge, og Kirkeberg sa ofte senere, at det var den rikeste samtale han hadde hadt i sit liv. Bjørnson skildret utviklingen og de sterke brytninger siden den tid han i 1875 overtok gaarden Aulestad, og av hans livfulde skildringer fik Kirkeberg gjenoplivet mange av sine ungdomsdrømmer og fik nye inspirationer om at reise til Norge igjen og forsøke at komme ind i en virksomhet i sit fædreland. I denne samtale tok ogsaa fru Kirkeberg livlig del. Hun var ekte dansk og en dannet og høit utviklet kvinde, født i dansk Vestindien, men opvokset og utdannet i Danmark, hvor Bjørnson personlig kjendte den prest hvis myndling hun efter sin fars død hadde været.

Der hadde jo været foruroligende rygter om Bjørnsons hovmod og ofte store hensynsløshet, men det var likesom al frygt i den retning forsvandt som dug for sol. Han var saa koselig og gik omkring iblandt os og syntes at føle sig fullstændig hjemme. Og saa sa han uten omsvøp til Kirkeberg: "Om De har sengerum for mig, saa vilde jeg sætte stor pris paa at faa bo her disse to dage jeg har tænkt at opholde mig i Racine."

Vi som kjendte til at baade soverum og "parlor" var reservert for ham i byens bedste hotel fandt det naturligvis meget flatterende, at Norges store digter vilde heller bo hos os. Og da nedskriveren hadde det største og bedste værelse i anden etage, saa var det en selvfølge, at det blev gjort istand for gjesten. Der blev sendt bud til hotellet efter hans haandbagage og samtidig besked til komiteen at han ingen festlig tilstelning ønsket under sit ophold i byen, en besked som vi senere hørte ikke var blit mottat med udelt velvilje. Komiteen følte sig krænket og vilde ikke forstaa, at en

kjæmpe som Bjørnson ogsaa kunde bli træt av et saa urolig og anstrengende reiseliv, som han i lang tid hadde ført.

Vi kom sent tilsengs, og kl. 2 om natten blev der en forfærdelig larm i Bjørnsons soveværelse. Kirkeberg skyndte sig op til ham, og da laa hædersgjesten paa gulvet. Hele sengebunden var faldt ned med ham. Men han sa, at da han ikke nu kunde falde dypere og ellers laa ret godt, saa var ikke mere opstyr paakrævet.

Den næste dag vilde Bjørnson gaa en tur i byen, og han bad mig gaa med sig og samtidig vise ham *Dannevirkes* trykkeri. Dette hverv behaget mig ikke. Den almindelige glæde som trykkeriet altid var for mig, formørkedes ved tanken paa at det hele var saa uhyre simple greier, at det hadde været bedst at skjule dem for Bjørnson. Trykkeriet var i en liten træbygning ved siden av Dania Hall. Bygningen var graanet av mangel paa maling, og den hadde i mange aar været daarlig vedlikeholdt. Det indre var om mulig endda simplere. Et par reoler med de mest nødvendige typekasser, et par marmorstener for formene og en billig korrekturpresse var omtrent det hele utstyr. En gammeldags Washington haandpresse som stod i et hjørne brukte vi ikke mere, men kjørte formene til et amerikansk trykkeri, hvor pressearbeidet utførtes, og et simpelt umalt kjøkkenbord med en stol av samme kvalitet var stedet hvor mit væsentligste arbeide blev utført. Det øvrige personale bestod av en tunghørt dansk mand som sammen med mig hadde været ansat ved bladet siden det to aar tidligere begyndte at utkomme i Elk Horn, Iowa. Han satte typer og utførte ombrækningen, og en ung dansk pike satte ogsaa typer. Hun var forresten baade net og ordentlig, og det var vel nærmest hun som passet paa at rummet altid var forholdsvis rent og ordentlig.

Da trykkeriet ikke hadde andet end en stor fattigdom at fremvise, blev ogsaa Bjørnson hurtig færdig derinde. Han var allikevel saa venlig at uttale, at han syntes vort arbeide med *Dannevirke* hadde stort værd, og da største delen av vor løn bestod i at vi selv trodde det samme, saa var det jo alltid en trøst at høre det stadfæstet av ham.

Vi vandret omkring i forretningsbyen, som hadde et respektabelt utseende, men ikke spor av særlig seværdighet. Men overalt tiltrak Bjørnson sig opmerksomhet. Han var ikke en hverdagsfigur paa gaten i Racine, og mange amerikanere saa efter den staute skikkelse og spurte hvem han var, og de som var bedre underrettet svarte, at det var den berømte digter som skulde holde et norsk foredrag i byen om kvelden. Saa gik vi ned til bryggene ved Michigan-sjøen, hvor Bjørnson med sit stemningsfulde sind blev grepet av et eller andet. Han blev trist og fullstændig taus, og han stod længe og stirret ut over det store, blygraa indlandshav, hvor der langt ute duvet et par skuter under fulde seil. Han arbeidet med noe, men sa ikke et ord om de indtryk han hadde faat.

Indtil ut paa eftermiddagen var der intet som egentlig hadde skurret

i de livfulde samtaler, men da kunde Bjørnson ikke dy sig længere. Anledningen var et litografert billede som hang paa væggen. Det forestilte en skytsengel som stod bøiet over et sovende barn i en vugge. Bjørnson saa paa det og sa, at det var dumt at tro, at der fandtes personlige engler. Det var bare ideer og naturkræfter som var menneskenes rette engler. Og straks var han inde paa læren om de dødes opstandelse, om "logos" som det skapende princip og om de mange urimeligheter som prestene for med. Kirkeberg søgte av agtelse for sin gjest at bøie av og undgaa en fuldstændig frugtesløs disput, men da Bjørnson derved bare blev mere nærpaa-gaaende, og sa at alle intelligente mennesker burde begynde at se kristendommen litt mere efter i sømmene, tok han til gjenmæle. Han sa, at hvis det var kristendommen Bjørnson vilde tillivs, saa maatte han ta sigte paa hjertet og ikke paa de ytre lemmer, at han for sin del trængte en frelser fra synden og døden og at han hadde fundet den i Jesus Kristus. Skulde han undvære denne frelser, saa vilde det være hans livs forlis.

Saa meget som Bjørnson hadde faat imot kristendommen, saa var han allikevel ikke uten sympatisk forstaaelse. Han forstod saa inderlig godt den dype, søkende trang i menneskelivet, og han likte ikke at opponere mot dette, men sat og rokket sit svære hode og utstøtte et 'hja-hja-hja-hja!' Og pludselig vendte han samtalen bort fra saadanne spørsmål og var atter like inspirerende og elskværdig. Og naar Bjørnson la an paa at være elskværdig, saa var han aldeles uimotstaaelig. Han var da som en sterk magnet, som trak alle til sig. Det var umulig at være likegyldig. Enten maatte man føle sig tiltrukket eller frastøtt. Som en magnet kunde han virke begge veier og fik derved like saa bitre motstandere som han vandt varme venner og beundrere.

Vi fulgte ham til foredraget i Dania Hall. Bjørnson tok fru Kirkeberg under armen og vi andre to kom slængende efter. Hallen var godt fylt, men der var reservert plads for os i nærheten av platformen, og vi fik nu høre et foredrag som aldrig helt kan glemmes. Det er over 52 aar siden han holdt foredraget, men høidepunktene erindres fremdeles. Det var ikke fordi, at hvad han sa, var saa meget vægtigere end hvad mange andre kan ha uttalt, men fordi han i forbindelse med sin imponerende personlighet var en slik ypperlig mester i talekunsten at det syntes han efter sin vilje kunde fremtvinge sterke følelser og indprente hvad han ønsket paa en virkningsfuld maate. Det var manende bare at se den herlige, selvsikre skikkelse paa platformen, og saa var det hans kraftige, klangfulde stemme, som han forstod saa godt at utnytte. Snart lød den saa varsomt og bløtt, at man kunde bevæges til taarer, snart rullet den som et tordenveir der kunde bringe haaret til at reise sig paa ens hode. Det var kunsten — geniet om man vil — hvormed han dominerte sine tilhørere fuldstændig.

Der var ikke mange nordmænd i Racine i de dage. Forsamlingen var derfor omtrent utelukkende dansk og bestod for en stor del av industriarbeidere fra de store vognfabrikker. Det hadde Bjørnson god greie paa, og derfor var dette foredrag ogsaa helt igjennem forskjellig fra alle de andre han holdt i Nordvesten. I alt væsentlig kunde det ha passet like saa godt for en forsamling i Danmark som i Amerika, da der var arbeidernes kaar og sociale stilling han hovedsakelig behandlet. Alt for socialistisk! var det enkelte som sa, men i virkeligheten var det slet ikke socialistisk, men et indtrængende rop fylt av varm sympati for den klasse av mennesker som utfører det tyngste arbeide i verden. For dem slog hans hjerte varmt.

Han forherliget ogsaa Danmark og dansk aandsliv. Og saa fortalte han at han som ung gut hadde vænnet sig til at se med ringeagt paa alt som var dansk. Det, sa han, var den største dumhet han noensinde hadde gjort sig skyldig i. Men da han saa begyndte at studere historien og tænke selvstændig, saa kom han fuldstændig bort fra det. Det gik da op for ham, at i virkeligheten var Norge i taknemmelighetssgjæld til Danmark og at broderfolket i de to land fremdeles trængte hinandens samvirke og gode forstaaelse. Det var jo ogsaa fra Danmark at Norge fik sine folkehøiskoler, som legger an paa at faa tidens store kulturtanker gjort levende for ungdommen og som gjenoplivet vore nationale sagn og sagaer og atter bragte historien, eventyrene og sangen ind i det norske folkeliv. Bare for dette skylder vi Danmark inderlig tak!

Dette smakte naturligvis som honning for en tidligere høiskoleforstander og en ung mand som i to vintrer hadde været elev ved Elk Horn folkehøiskole og hadde indsugnet de danske høiskolers aand med liv og sjæl.

Bjørnson var saa vel tilfreds med den opmerksomme forsamling i Racine at han efter foredraget var i riktig perlehumør. Kirkeberg stod ved siden av ham og præsenterte, og Bjørnson haandhilste og vekslet venlige ord med en hel del mennesker. Men saa begyndte han at se sig omkring, og saa spurte han: "Hvor er fruen?" Ja, hun var gaat hjem for at se til at kaffen var færdig, naar vi kom efter. God, gammel dansk skik fordrer, at efter foredraget maatte en gjest serveres forfriskninger selv om det var langt paa nat. Omsider kom da ogsaa vi hjem, og vi blev længe sittende rundt kaffebordet og passiare, før hædersgjesten trak sig tilbake. Foredraget medførte at samtalen dreiet sig hovedsakelig om forholdene i Danmark. Skjønt baade Bjørnson og Kirkeberg var patriotiske nordmænd, saa var de knyttet med sterke baand til Danmark. Det har derfor i den senere tid været interessant at spekulere paa hvorledes Bjørnson vilde ha stillet sig til spørsmålet om Erik Raudes land om han hadde levet idag. Det er ikke saa godt at si, men mest sansynlig er det, at om Bjørnson med sin daværende kraft og indflydelse hadde levet nu saa

vilde der ingen procedyrer ha blit for domstolen i Haag. Spørsmålet vilde ha blit løst mindelig og paa en for begge parter mere tilfredsstillende maate.

Under opholdet fortalte Bjørnson en hel del erindringer fra yngre aar, hvorav det meste nu er gaat i glemmeboken. Det erindres dog at han fortalte om hvorledes han fik inspirationen til sit hyldningsdigt "Jeg kjører frem gjennom straalefryd," og at det var en ualmindelig elskværdig prest som prækte i den kirke han skildret staaende med aapne dører. Men det som gjorde sterkest indtryk paa mig var hans skildring av de lidelser han hadde gjennomgaat, da han blev tvunget ut av sin stilling som bestyrer for det sceniske og artistiske ved Christiania teater. Da var det som alle livets holdepunkter hadde ramlet for ham, og han trodde at den græmmelse vilde han aldrig overvinde. Men naar han nu saa tilbake paa det, saa var løsrivelsen fra de ting han saa sterkt hadde bundet sit liv til, den største lykke som kunde ha hændt ham.

"Signalfeiden" blev ogsaa gjennomgaat. Det gav Kirkeberg anledning til at faa avløp for en del uvilje som hadde ulmet i hans sind mot Bjørnsons standpunkt i den sak, og for en gangs skyld var det nu han, som svingte den straffende svøpe. Underlig nok at Bjørnson med al sin store selvfølelse tok hans kritik med forbausende sagtmødighet. Rimeligvis hadde han saa ofte været over den grund at han kjendte alle lødige argumenter ut og ind og var villig til at la det gaa med det. Det erindres ikke at han indrømmet han selv hadde forandret standpunkt, men derimot at han medgav, at han til visse tider hadde forivret sig. Men bare det var jo i virkeligheten en stor moderation fra hans tidligere standpunkt, da mindste motsigelse øieblikkelig bragte ham i harnisk. Den samtale forsonte Kirkeberg en hel del, da ogsaa han kunde være baade stridbar og stivsindet, naar det dreiet sig om nationalfølelse og hjerteanliggender.

Paa grund av at Bjørnson paa en maate hadde isolert sig hos Kirkeberg, saa var der ikke ret mange som kom for at hilse paa ham. Den i de dage velkjendte danske professor Frederiksen kom dog helt fra Chicago for at samtale med ham. Det besøk var kjærkomment for Bjørnson, saa han gav ham al den tid han ønsket. De var dus og var gamle venner fra Kjøbenhavn og hadde meget av fælles minder at samtale om. Senere sa Bjørnson ogsaa at han hadde altid næret sympati for professor Frederiksen, som han trodde var blit uretfærdig behandlet i Danmark. Blandt andre som kom var der to mænd som det var meget om at gjøre at fortælle Bjørnson at de var tritænkere. Og da det ikke syntes at imponere ham i den grad de hadde ventet, saa gjentok de det en gang til for bedre at indprente det. Det var let at se, at det irriterte Bjørnson, men han var allikevel høflig, og da audiensen var tilende lukket han personlig døren efter dem. Men da han saa vendte sig omkring sa han med adskillig

harme: "Slike mennesker! De tror det at være fritænkere er det samme som at være fuldstændig flat."

Da Bjørnson var færdig til at si farvel fandt han frem sit fotografi og skrev paa baksiden: "Pastor Kirkeberg fra hans ven "troes-fienden" Bjørnstjerne Bjørnson med tak for opholdet i Racine den 7de og 8de april '81."

Vi fulgte ham til jernbanestationen, hvor Bjørnson atter gjentok en venlig indbydelse til at besøke ham paa Aulestad, noe som Kirkeberg en kort tid efter ogsaa for sit vedkommende fik anledning til.

I en henseende var Bjørnsons besøk velgjørende for Kirkeberg, men det vakte adskillig forundring, og blandt hans venner ogsaa en del ængstelse. En fremragende prest i Danmark skrev saaledes i den anledning: "Gud bevare Dem! Hos os er der mange som svigter kristendommen og havner i fritænkeri."

Det hadde ingen fare med Kirkeberg i den retning, men besøket hadde allikevel stor indflydelse. Det hadde meget at gjøre med at han en kort tid derefter resignerte fra en fremskutt stilling og et stort arbeide i den dansk-lutherske kirke for at søke at opta en gjerning i fædrelandet. Dannevirke blev overdrat til en dansk prest i Cedar Falls, Iowa, hvor bladet fremdeles utkommer, og av det beløp som senere skulde utbetales til os for trykkeriet og en forholdsvis god abonnentsliste fik hverken Kirkeberg eller nedskriveren en eneste cent.

For at bevise, at det ikke er en løs paastand, at Bjørnson influerte Kirkeberg til at forlate sit arbeide i Racine, reproducerer vi et brev fra ham datert 27de september samme aar.

*Hon Kirkeberg,
 i det der Sommer skrevet
 fra Dem, vil jeg i tilfalle
 fremlægge for ^{at} ~~der~~ ^{der} ~~der~~ ^{der} ~~der~~
 Præsin. ^{der} ~~der~~ ^{der} ~~der~~ ^{der} ~~der~~
 for ^{at} ~~der~~ ^{der} ~~der~~ ^{der} ~~der~~
 fullmægt til at jage for
 Dem, f. e. givet sand. jern.
 Wollert Thomsen på Hoberg
 ved Hamar.*

Jeg anbefaler det for et livs-
spørsmål for Dem at som-
me til tross for smertefrom
uvelgjet. Tag derfor spør-
målet med energi.

De ser, at det ber
legede Dem en leilighet, som,
hvis De tar med Dem, utvilk-
jont kan bære Dem ut
veger frem, ti at De får
prosa anbefaler igjennom givet.

Hjærtelig hils til Dem,
Deres ædelige bestrebelser og
Deres svinnelige kjærlighet
for sjæled og pleje i Deres
hjem. I hils Deres fote børn.

Immerlige hilsninger fra
Bjørnstjerne Bjørnson
27. Apr. 81.

Bjørnson sendte samtidig et lengere brev fra kand. jur. Wollert Konow ved Hedemarkens Amts Folkevæbningssamlag, og Bjørnsons eget brev er egentlig bare en efterskrift til dette. Wollert Konow ber Bjørnson indstændig om at faa attester og ansøknin fra Kirkeberg om posten som amtsskolebestyrer paa Ringsaker. Personlig hadde han ikke myndighet til at ansætte, men formodentlig tilstrækkelig indflydelse, og det er denne anledning Bjørnson refererer til. Men det var en hake ved det. Baade Bjørnson og Wollert Konow forutsatte at Kirkeberg samtidig skulde arbeide mot det maal at grunde en frimenighet i Norge, og det hadde han

egentlig ikke stor lyst til. Ganske sikkert hadde han baade tænkt og talt om en saadan mulighed, og han var ikke bange for kamp naar han visste at saken var god; men til at trænge sig ind som frikirkeprest og derved komme i konflikt baade med sin sterkt religiøse slegt og de kirkelige myndigheter i Norge hadde han dog betænkeligheter ved. Og da posten som amtsskolebestyrer var lønnet med bare kr. 2,200.00 baade for vinter- og sommerkurset, saa trodde han ikke at han kunde leie et hjem og leve med sin familie av lønnen, saa han ansøkte ikke om posten. Men han trodde hvad Bjørnson sier, at det var et livsspørsmål for ham at komme til Norge igjen, saa han resignerte allikevel fra sine embeder og reiste først til Danmark og senere til Norge, hvor han fik et statsbidrag for at drive en høiskole. Han forsøkte paa tre steder, men en forøket familie og økonomiske vanskeligheter medførte at han noen aar senere maatte med dyp bedrøvelse, men rik paa erfaring opgi sit høiskolearbeide i Norge og atter sætte kursen til Amerika. Han fik kald fra den største danske menighet i Chicago og blev atter godt mottat i det dansk-lutherske kirkesamfund.

Kirkeberg holdt meget av det danske folk, men han var blit fuldstændig rotløs i Amerika, og han trodde at hvis han blev prest blandt sine landsmænd, saa vilde han kanskje føle sig mere hjemme. Han forblev i 11 aar som prest for menigheten i Chicago, men i aaret 1900 blev han paa ansøknin optat som prest i den Forenede Kirke, hvor han i 19 aar betjente menigheter blandt sine landsmænd og døde i Park River, N. Dak., i 1925. Han blev jordfæstet paa gravpladsen ved kirken i Hoople, hvor han var prest fra 1906 til 1913. Ved hans grav har denne menighet sammen med en del andre venner reist ham et stort og kostbart mindesmerke.

Billedet av Bjørnstjerne Bjørnson er reproducert efter omtalte fotografi som blev tat i Boston like før han drog ut paa sin foredragsreise til Nordvesten. Det viser Bjørnson livagtig som han saa ut den gang med hans alvorlige og noget strenge mine. Men den sterke mand smilte ogsaa en gang imellem, og da var han endda vakrere. Fotografiet tilhører Kirkebergs ældste datter, Mrs. W. L. Rossing f. Anna Kirkeberg, som om vaaren 1881 var 7 aar gammel. Hun opbevarer baade det og Bjørnsons brev som en kjær erindring om digterens besøk i Racine.

I VESTERHEIMEN

Vi pløier vor fure saa fjernt over sjø,
hvor stjerneflaget vaier vi leve vil og dø.
Saa vide i verden vort folk nu er delt,
hvem aand og sprog forbinder de skilles dog ei helt.

—Adam Dan.

Utsigt over Vestringsbygden i Nord-Aurdal

Et kapel paa Revling?

Sendt *Samband* av forhenverende lærer og kirkesanger OLE THORSRUD

I 1864 utgav professor P. A. Munch "Pavelige Nuntiers¹ Regnskaps- og Dagbøker, førte under Tiende-opkrævningen i Norden 1282—1334."

I disse regnskaps- og dagbøker nævnes omtrent alle daværende kirker og kapeller i Norge.

Ogsaa Aurdal kirke er nævnt: "ecclesia de Ordal cum cappella," d. e. kirken i Aurdal med kapel.

Den nævnte kirke er ikke den nuværende kirke, som blev bygget 1734—35 av Svein Olsen Traaseth fra Faaberg, den samme som bygget Bagn kirke 1735—36; men en stavkirke, som blev bygget før 1327 og revet omkring 1735. Denne gamle stavkirke stod paa en slette overfor husene paa den gamle gaard Sørums² (Søreim). Den blev før 1673 forlænget mot vest med en tilbygning av tømmer. I 1694 blev det gamle kor, som var av stavverk, erstattet med et av laftet tømmer³.

Da den gamle kirke var revet, blev tømmeret fra kirken nyttet til at bygge en stue paa Sørums. Det er mig fortalt at der for en tid siden stod en gammel stue paa Sørums, hvor sersjant Thidemand Dahl i sin tid bodde.

Det var kanskje den stue som var bygget av "kirketømmeret"?

I professor O. Ryghs monumentale verk, "Gaardnavne i Kristians amt," anden halvdel, side 251, staar det at "det i P. N. (Pavelige Nuntiers) nævnte cappella er ikke ellers kjendt."

Men jeg tror at det har staat paa nedre Revling⁴ i Vestringsbygden. Det har hittil ikke været offentliggjort noe om nævnte kapel. Jeg skal da her meddele de oplysninger jeg har faat om samme.

*

Paa Søhus i Skrautvaal stod for næsten 200 aar iden et meget litet kapel som bare hadde plads til "10—12 personer."

Det blev bygget 1672 og revet omkring 1733⁵. Efter en indberetning av sogneprest Peder Joachim Landt skal nævnte kapel "være nedfaldet i et av de nærmeste aar efter 1731." Og Kraft skriver, at "det endnu var til i 1730; men i 1743 ikke mere at se."⁶ (Den sidste, som blev begravet paa kirkegaarden ved Søhus kapel hette efter sigende Jøren Syversdøtter Søhus.)

*

For en tid siden mente jeg at det muligens var Søhus kapel som nævnes i de "Pavelige Nuntiers" i forbindelse med Aurdal kirke. — Antikvar Anders Bugge antar ogsaa at det "muligens" var Søhus kapel. (Valdresboken, side 45.)

Men efter de oplysninger jeg har faat, er det ikke saa. — Søhus kapel var ikke bygget da de "Pavelige Nuntiers" var i Norge. Men — som før meddelt — har vistnok det i de "Pavelige Nuntiers" nævnte kapel staat paa nedre Revling. Og jeg skal i korthet meddele noen oplysninger hvortil jeg støtter min antagelse.

*

For en tid siden fortalte fru Inger Noraker (Nordaaker) mig at for ca. 50 aar siden tjente en over 80 aar gammel jente, Anne Nedre Revling, hos hendes far, Knut Westerbø.

¹ Nuntius d. e. utsending — helst pavelig.

² I 1475 blev det skrevet Swdhrem, 1520 Suderinn, 1524 Sødren, 1520 Sudreim, 1578 Sørums osv. Sudreimr d. e. Sørugaarden.

³ Antikvar Anders Bugge, kirken i Valdres, Valdresboken, side 76.

⁴ Revling er en meget gammel gaard. I 1420 blev det skrevet Riflingom, 1520 Refueling, 1578 Røffling, 1592 Reffling, 1604 Refflingh, 1667 og 1723 Refling. Navnet er kanskje avledet av refill, d. e. en lang strimmel tøj. Eller ogsaa bjørn, bjøre, lengja, strind, jar, osv. Smlgn. Jaren, Jæderen. Navnet har vel sin oprindelse av den stedlige beliggenhet: en slette eller flate under en høide.

⁵ Prof. dr. L. Dietrichson, "Norges kirkebygninger," side 50.

⁶ Prof. O. Rygh, "Gaardnavne," Ka. amt II, side 277. I universitetets oldsamling findes en stol, hvorpaa er indskaaret aastallet 1619. Der er dem der har ment at denne stol skal være fra Søhus kapel. Men det er ikke sikkert. Ialfald man skal dømme efter aastallet er ikke nævnte stol laget til Søhus kapel. Muligens den er fra Skrautvaal gamle kirke, som blev bygget før 1311 og revet ned mellem 1672 og 1785. Presten hadde paa Aabol. "Prest a Abolum."

Nævnte gamle jente hadde fortalt at der hadde staat en kirke paa nedre Revling, og at laaset paa utkjellerdøren paa Westerbø var fra nævnte kirke. Fru Noraker fortalte ogsaa at hun som liten jente var litt ræd nøkkelten til laaset paa utkjellerdøren, da det var "kjørkjinykkjell."

Jeg har set dette gamle laas, og efter stil og mekanisme at dømme er det intet til hinder for at det kan ha staat paa en gammel kirkedør.

Arne Revling — øvre — har ogsaa meddelt mig noen opplysninger om nævnte kapel eller kirke.

Han hadde hørt av sin bedstefar og flere gamle at der skulde ha staat kirke paa nedre Revling. Der hvor kirken efter sigende hadde staat, laa "ei røys" som kaldtes "Kjørkjirøyse." Folk var rædde naar de gik sent forbi der, da det fortaltes at det var set spøkelses der.

Erik Revling hadde fortalt ham at naar han kjørte væk stein av "Kjørkjirøysen" blev han ute for ulykker, bl. a. mistet han kuer.

Da Steingrim Øihus kom til Revling, begyndte ogsaa han at kjøre væk stein av nævnte røys. Da han kom til hotten i røysen fandt han stein som saa ut til at være rester av en mur.

Den nuværende bruker paa nedre Revling, Arne S. Revling, har ved pløining paa "kirketomten," hvor der nu er aker, fundet tillugne stener i jorden. Steingrim Øihus fandt ved pløining paa nævnte sted ben som saa ut til at være folkeben.

Harald Strømstad, som var graver ved Aurdal kirke, trodde ogsaa det var folkeben.

Ottar Sørnum, Aurdal, har fortalt mig at sersjant Ole Eriksen (født omkr. 1810, død omkr. 1903) hadde fundet folkeben da han grov aker paa Revling. Han mindtes ogsaa, hadde han fortalt, at det stod igjen noe av kirkemuren.

Forresten er det paa den aker, hvor kapellet skal ha staat, fundet to nøkler, en stor av jern og en mindre av messing, som man mener skal ha hørt til kapellet. Begge nøkler er borte.

Det er ogsaa fortalt at to dører paa et gammelt stabur paa Kjørstad skal ha været kirkedører. Men det er ikke saa. De har vistnok altid hat den plads de nu har.

Efter kristendommens indførelse tok det lang tid før der blev bygget nok kirker i bygdene. Ofte tok de de gamle gudshusene (hovene) og gjorde til kirker, eller ogsaa bygget de den nye kirken paa eller i nærheten av det sted hvor hovet hadde staat. Reinli kirke staar saaledes "paa et hedensk hovs grund."

Nu ligger jo Revling i nærheten av gaarden Hove (Hoff), hvor der har staat et "hedensk hov." Og det er nok saa rimelig at det nye gudshus (kirken eller kapellet) blev bygget i nærheten av det "gamle gudshus" eller hovet. Folk vilde gjerne møtes til gudsdyrkelse paa eller i nærheten av det sted hvor de hadde samlet sig fra umindelige tider.

Hermed faar jeg slutte. Jeg er ved mit arbeide med denne sak kommet til det resultat at der har staat et kapel paa nedre Revling.

—OLE THORSRUD.

Prester av valdresæt i Amerika

XXVI

O. L. KIRKEBERG

Næst efter formand Hoyme og pastor Nils Brandt har neppe noen amerikansk geistlig av valdresæt utrettet mer eller vundet større anseelse end pastor Ole Larsen Kirkeberg. . . .

Han var født paa Kjørkjebjørgo i Sør-Aurdal, nær bygdens nordgrænse, i 1849. Hans far var den bekjendte lægprædikant Lars Kirkeberg, og moren Anne var kommet fra Olmhus. Fra 1867—69 besøkte han Bruuns folkehøiskole i Gausdal, blev derpaa almueskolelærer i Etnedal og kaldtes

et aar senere som lærer tilbake til Bruuns skole. Fra 1871—74 studerte han ved Askov seminar i Danmark og blev prestevidd derfra, hvorpaa han mottok kald fra en dansk menighet i Indianapolis, Indiana. Der blev han i to aar og flyttet saa til Elk Horn, Iowa, hvor han ved siden av sin prestegjerning oprettet og bestyrte en folkehøiskole. Fra 1880—82 var han prest i Racine, Wis. Han droges imidlertid til Norge og oprettet i 1884 en folkehøiskole i Sandsvær, der 1886 flyttedes til Vestfossen og igjen i 1888 til Sigdal. De økonomiske vanskeligheter blev imidlertid for store, og i 1889 vendte han tilbake til Amerika og blev prest i den dansk-lutherske kirke i Chicago. Her virket han til 1900 og var en del av tiden formand og ordinator for det danske kirkesamfund. I 1900 sluttet han sig til den Forenede Kirke og virket som prest i Urue, Wis., i Hoople, N. Dak., og i Dallas, Wis., indtil han i 1919 tok avsked og flyttet til Park River, N. Dak.

Under dette omflakkende og som oftest fuldt optatte liv, har Kirkeberg fundet tid til en betydelig litterær virksomhet. Han var en tid redaktør av det dansk-amerikanske ukeblad *Dannevirke* og i Norge av *Norsk folkehøiskoleblad* (1886). Blandt hans skrifter skal nævnes *Vølsungesagaen* (1872), *Hvorfor skapte Gud mennesket?*, *Syvendedagsadventister*, *Jesu liv og gjerning*, *Mormonismen*, *Oldsaga om Vølsunger og Gjukunger*, *Læsebok*, *3dje trin*, *Hemmelige foreninger*, *Til oppbyggelse og opplysning*, *Den kristne daab*, *Minder fra Valdres*, *Adventismen* og endelig *Gjenfødselen og det nye lænet*. Ved siden herav har han levert talrike bidrag til aviser og tidsskrifter, ikke mindst i vort eget *Helsing og Samband*. Der

stod flere av de sandfærdige historier fra Valdres som han i 1919 utgav under titelen *Minder fra Valdres*.

I Valdres Sambands anliggender har pastor Kirkeberg tat virksom del. Han var festtaler ved stevnet i 1903, en tid foreningens viceformand og møtte op ved flere stevner. Han var tillike en av stifterne av *Norske Selskap i Amerika* og dettes første formand, og senere var han igjen i virksomhet ved stiftelsen av foreningen *For Fædrearven*.

Som utgaat fra en heim hvor pietismen raadet, og dernæst fra norske og danske folkehøiskoler med sin sterkere tro paa det gode i mennesket og sit romantiske drag mot Nordens oldtid, har Kirkeberg sikkert hat adskillige kampe at bestaa mellem de to tendenser i sit eget jeg, og mer end en gang har han særlig fra pietistisk hold møtt motstand især mot sin skolevirksomhet. Hans personlige elskværdighet har dog som regel jevnet veien, og i den egentlige kirkestrid blandt lutheranerne i Amerika blev han ikke drat ind.

Kirkeberg døde i Park River, N. Dak., den 16de februar 1925. Han har været gift to ganger, først med Julie Malvina Christmas og siden 1903 med Ella Larsen. Den første bragte ham otte barn.

JUUL DIESERUD (i *Valdres* 1925).

XXVII

E. M. STENSRUD

Dr. Edward Martinus Stensruds forældre var Knud og Ingeborg Bøflaten fra Vang i Valdres. De utvandret til Amerika i 1869 og hadde seks barn, tre gutter og tre piker. Av disse var Edward den yngste, og han blev født i Holden, Goodhue county, Minnesota, den 25de august 1869. Senere flyttet familien til Renville county, Minn., og bosatte sig som pionerer i nærheten av det sted hvor nu byen Sacred Heart er beliggende, og der vokste han op paa farmen. Han var bare

fire aar gammel da hans far døde, men allikevel blev han i 1886 sendt til Luther College, Decorah, Ia., hvor han tok artium i 1893. Samme aar begyndte han sit teologiske studium ved Luther Seminar og blev teologisk kandidat vaaren 1897. En kort tid derefter opholdt han sig ved Minnesota Universitet, men fik samme aar kald til San Francisco, Cal., som hjelpeprest for pastor C. S. B. Hoel, som den gang var prest for den norske menighet i denne by. Det var det engelske arbeide i menigheten han skulde vareta. Han antok kaldet, og ikke længe efter at pastor Hoel flyttet til Wisconsin organiserte han Trinity engelske menighet som selvstændig organisation og var denne menighets prest til sin død, som indtraf fuldstændig uventet den 27de februar 1933.

Dr. Stensrud blev saaledes pioneren for kirkesamfundets helt engelsktalende menigheter, og med fuld kraft og energi kastet han sig ind i arbeidet, og blev i tidens løp anvendt i saa omtrent alle de stillinger som et saadant arbeide hød paa. 1918—19 var han saaledes feldtprest i Camp Freemont ved San Francisco, var viceformand for Pacific Distrikt fra 1907—1917, var medlem av en hel række specialkomiteer, som Pacific-Panama Norw. Auxiliary, Soldiers and Sailors Welfare, sekretær for sjømandsmissionen, Elementary Christian Education, samt San Francisco Community Chest. Endda hans tid var saa optat fandt han dog tid til at utgi en vakkert utstyrt bok om lutheranerne i staten California. I 1926 blev han av Carthage College, Carthage, Ill., kreert til æresdoktor i teologi.

Samme aar som Stensrud mottok kald til San Francisco blev han gift med Julia Louise Brorby, som ogsaa tilhørte en pionerfamilie i hans gamle nabolag i Renville county. Hun overlever ham samt en datter som ogsaa er bosat i San Francisco.

Den første kirke Stensrud fik bygget blev ødelagt under jordskjælvet derute, eller ialfald saa ramponert at nybygning maatte til. Den vakre kirkeeiendom, helt tidsmessig kirke og vakker, velindrettet prestegaard like ved siden, staar der som det vakreste mindesmerke om Stensruds virke.

Der var vel ingen som hadde ventet at Stensruds arbeidsdag skulde bli saa kort som den blev. Den aften han døde var han tilstede i en anden menighet og talte over kirkemusik. Straks efter han hadde endt sit foredrag faldt han bevisstløs om og femti minutter senere var han død.

XXVIII

O. C. BRENNA

Oscar Cornelius Brenna er født i Cottonwood, Minn., den 2den april 1881. Hans forældre var Syver O. Brenna og Ragnhild (f. Hereim). 17 aar gammel frekventerte han høiskolen i Duluth et aar og kom til St. Olaf College i 1899 hvor han i 1904 fik graden B.S. Derefter var han lærer ved høiskolen i Hazel Run, Minn., et aar og studerte derpaa jus ved Minnesota statsuniversitet i 1905—1906. Imidlertid kunde han ikke komme bort fra at hans livsgjerning var at bli prest,

og i 1906 blev han optat som teologisk student ved den Forenede Kirkes seminar, hvor han vaaren 1909 blev teologisk kandidat. Straks efter sin embedseksamen blev han prest i Lemmon, S. Dak., hvor han virket indtil han i 1911 fik kald fra Northwood, Iowa, og flyttet dithen. Derfra flyttet han til Silver Lake, Iowa, hvor han var prest fra 1911 til 1919. Derefter var han prest i Adams, Minn., fra 1919 til 1927, da han paa kald fra Harmony, Minn., mottok og tiltraadte sit nuværende kald.

Mr. A. K. Brenden, som er en slegtning av pastor Brenna og en autoritet naar det gjælder hedøler i Amerika, har velvillig tilstillet *Samband* følgende oplysninger om pastor Brennass slegt:

"Pastor O. C. Brenna har sit navn fra "Brenheimen" eller Bruskrud-Brenna, antagelig hvad vi idag kjender som Søndre Brenna syd i bygden i Hedalen. Hans bedstefar, Ole O. Brenna, var født i Hedalen den 20de december 1830 og var av en søskenflokk paa 9, 4 sønner og 5 døtre. Ellen Børthus var en av jentene, og av de andre var der to tvillingsøstre, hvorav den ene, Olivia, blev min bedstemor (mor til min mor.) Hun døde i ung alder, og min bedstefar, Tomas Perlestenbakken, blev igjen gift med Kari Lybek.

Ole O. Brenna, pastor Brennass bedstefar, blev gift med Gertrud Syversdatter Moen (Kirkeberg-Moen), som var et selveierbruk i nærheten av gaarden Kirkeberg i den nordligste kant at Sør-Aurdal. Han utvandret til Amerika i 1867 og kom til Dane county, Wis., men flyttet senere til Lyon county, Minn., hvor han fandt et godt "homestead" og grundla sit fremtidige hjem. Han fik oprettet Brenner P. O. paa sit land og var postmester i 15 aar. I 1868, aaret efter hans ankomst til Amerika, kom hans hustru og barn efter ham. Barna var: Ole O. Brenna d. y., Julia som blev gift med en Mr. Hall og er mest kjendt som Mrs. Julia Hall, og Syver O. Brenna, som altsaa var far til pastor O. C. Brenna. Alle disse er nu døde. Syver døde i 1889 litt over 77 aar gammel."

Segner ifraa Valdres

Uppskrevne av HALLVARD BERGH

ULNES-KJYRKJA

HO eitte før Utnes-kjyrkja aa ska vera bygd um lag 1250, kanskji noko tileare, dei veta dæ kji so visst; dei veta berre at i 1250 daa va ho reiog.

Ho æ taa graastein. Seigdne sei at dæ va tryaa jomfruo so kosta ho upp. Dei vaagde mæ ein jutull kem so fysst vann: dei skulde koste upp kjyrkje paa Utnes, aa han skulde byggji brun over Graneisfjor'n ifraa Bjelgjisødda aat Synndeisøyn.

Ein dag kom jutull'n vassandis mæ ein svære stein so'n hadde brøte laus nor'i Gjeitøyn. Han vadde midt ette fjore. Den svære stein hadd'n velt paa ein jødnslæe aa bønne i eitt jødnlekkji. Jutull'n drog te sveittin slaga taa 'o. Dæ galdt aa skunde se; han hadde drygt før lengji før'n tok te.

Ein synndas-morgo hørde'n tvær smaa-a, men vena kjyrkjiklukko toko te ringji. Daa skjønnte'n Utnes-kjyrkja va rumt reiog. Dæmæ flaug dæ paa'n ei sinna-fræne aa la se so hart i lekkjie at dæ dreiv aav. Jutull'n for huvvu-stupp aat fjore aa bleiv. Hatt'n hass flaug taa 'o aa vart lig-

gjandis paa ein grunne, umlag midt i dele imyljo Vestre Slire aa Nord-Aurdal. Han ligge der den dag i dag so ei liti øyn aa kallast Jutulhatten. Stein sjaa mø tett norafør. Mø skjøne dei vøre sterkje, dei gamble jutulladn.

KVAMSBYGD I ETTENDALE

Ovafør Steinsetbygden æ dæ noko stølssæto. Eit kallast Dal'n o eit Grøslie. Her va dæ buande følk før i ti'n, her laag Kvamsbygd, so du visst ha høyr't um. Dæ va eit kvemfolk so aatte dæ alt sama, o endaa hadde ho ein gar', Raabøle, i Øystre Slidre. D'æ vel den sama grende so eite Robøle no i dago. Ho hadde vegen sin over fjelle neunde Mello. Ova'i stølssæte Dal'n ska dæ ha stande kjyrkje ei stane so enno kallast Kjyrkjislettid. Den kjyrkja vart ne-revi o fløtt aat Skrautvøll. Lenger ne der Steinsetbygde no æ, va dæ daa store skoga ette heile fjore.

Dæ ska vera ein gudbrandsdøl so rødde den gar'n so no eite Øvre-Steinset. At dæ ha vøre buande følk i Ettendale radt ifraa eldgamale ti, æ kji tvelande paa. I ville skoge nor-vest aat Dalsfjore laag dæ ein steinhamar. Ein fiskar so hadde set ut lino i Dalsfjore, drog upp ein bronsekniv. Skafte va taa tre, o linekroken hadde bete se fast i dæ. Inni skogo finst dæ stora steinrøysa, so æ ihopkasta taa følk. Smiocinder æ dæ otrule mykje taa, o svera hølo der dæ ha vøre brændt jødn taa raelte, æ dæ rett nokolite taa paa summa stello.

KJYRKJA I MYTE

Fere svartedatin skull dæ ha vøre elleve (11) kjyrkjo i Vestre Slidre. Ei sto paa Nerre-Høve; radt te no eitt aare sto dæ atte noko taa loftsteino. Eit kapel sto dæ paa Lome tett ve Hallvarshaugen; two kjyrkjo (kapel) sto dæ paa Hausaaker, ei uppi Slire bakko, ei paa Fere, ei sto dæ paa Fystro aa ei i Myte i Kvaalsmørken paa støle hass Jul Kvaale. Myte ligg paa baksia austa Kvaale. Kjyrkja i Myte staar no vel der enno, før dæ va ei gamale livaurskjering paa Prestheggje, so saag ho mest te kor dag, diat ho va framsynt. Dei toko kjerenge mæ se burt i Kvaalsmørke aa meinte dei skull fønne kjyrkja ner dei hadde kjerenge mæ se. Men ner ho kom dit, saag ho kji anna ell tjukke skogen. Va ho paa Prestheggji, saag ho henne vel. Aa dæ va mange so hørde klukkudn.

Ein mann so hadde leitt ett øykjo i mange daga, kom ogso aat Myte. Der vart'n strid paa ein store tiur so sat upp i eit tre. Han kasta ein kvist ette fuggele. Aa mæ di sama'n flaug burt, flaksa han med vengjo, so toko tak inni noko so søng so vent. Daa den mann tok te stire ikring se, daa fekk han sjaa eit kjyrkjitaarn, aa ei nokre steg derifraa va kjyrkjidøre. Ho sto paa gløtt aa han gjekk inn. Der va dæ so i ei an kjyrkja, men dæ va so tjukt talle der, taa di smaakrøtere hadde vøre der; aa innve vegen baka i altare hadde dæ vøkse upp nokre smaagrena. Han to godt

mark paa sta'e naa blenkte trjone her aa der der'n gjekk, aa meinte'n skull finne atte same stella. Men dæ va oraa. D'æ ingjin so ha faatt sett denna kjyrkja meir. Men klukkudn høyrast stundo enno.

RIDDARSKJÆRE

Paa Bærgji uppi Vang budde dæ før mange manneminnu sia ein riddar. Gjild o rik va'n, han va so ein kunge dær i bygd'n. Ætte o ættingadn sene hadde'n nora fjælle.

So va dæ ei gaang han hadde vøre i gjæstebø hjaa dei, at han for um i Bærgen. Dær raakte'n ei finnekjæring, o hona spaadde 'o at'n kaam te sæta live te paa heimatt-væge est'n kji saag se væl fere. Likevæl gjekk dæ kji noko imot paa heile reisun radt ni Øvre Dal'n, o daa va dæ kji langt snærtande atte.

Han fækk fòlk te ro se ut-øte Vangsmjøse, aaver dæ va kji so væga i dei ti'n so no. I di sama dei vikte um nese, so'n saag gar'n sin, rofte'n: "Ja no kann spaakraaka faa væra ljugar!" Væl'n hadde sagt detta, støyttæ haaten paa eit blindskjær o kvældist. Riddaren o dei so mæ o vøro blevo. Skjære kallast dæn dag idag Riddarskjære.

SLIDREGJENTA SO VART BURTE

Dæ va den ti ho Anne Kristaførsløtte Heen, so døydde ein dagen 68 aar gamall (i 1918), — dæ va daa ho va smaagjente. Ho og fleire smaasyskinn vøro mæ'n Marit, mor seno paa støle uppaa Rysendale um vaaren. Dei paa Heen hadde ei ung tenistgjente ifraa Røn; hona va ogso paa støle.

Ein kveld komo kji gjeitadn atte. Ho Marit spurde um tenistgjenta vilde gaa sta sjaa ette dei. Ja, dene sette i vegen trast, før ho va vel kjende paa stølo der no; og dæ va tile dags enno. Ho Marit to te mjølke kjydn. Den ti ho va rei'ug mæ di og hadde silt upp og faatt lagt ungradn og snugga ifraa se, so va kji gjenta komi endaa. Dæ to te lie nokolite paa kveld no. Alt hadde kvara se te natten, og dæ va kurt aa stilt alle stane. Ho Marit undrast paa at gjenta vart so lengji, gjekk upp paa ein liten haug ve sæle og to te løyke paa gjeitadn. Daa høyrde ho ein liten knett taa gjeitebjøllun. Ho Marit lokka. Ho hadde so klaart og høgt ei maal, og so stilt so dæ no va, høyrdist dæ vi'o ikring. No og daa sto ho og lydde, lydde mæ ande i helse. Ja, gjeite-raigen kom i fullt traav og krulla se ikring henne; men noko anna enn bjølla og brekjinge deires høyrde 'o kji.

So fulde ho gjento burt paa stølen, mjølka og silte upp. Endaa va kji tenistgjenta komi. Ho Marit sprang burt att paa haugen og lydde, einlydde, lydde te ho fekk reint ein klem før bringun taa di. Nei, kurt aa stilt va dæ. Ho va kje ottesam heldan. Gjenta va vel kjende mæ budeio paa heno stølo og hadde ventele gjeve se te hjaa ei ell ønnor taa dei. Imørge kom ho nok so tile so folk vøro uppe, tenkte ho Marit, gjekk heim att te ungo og la se.

O mørge vart ho aleine um all mjølkinge. Daa ho var rei'ug, og gjenta endaa va okomi, to aggen og otten henne. Ho glytte inn i sælsdøre um ungradn søvo. Jau daa, dei søv so gødt. Dæmæ la ho te sprang ifraa sæl te sæl burt ette alle støla og froga um budeiudn inkje hadde set noko te tenistgjentun. Nei var dæ likt se, ho hadde kji vøre der. Ja, dette va før meitar! Ho hadde daa vel inkji furta før enkort og va strøke ne atte. Dæ va otrule. Gjenta va kji slek; dæ va ein snill og truverdig omage.

Ho Marit sende bø nie bygde te 'o Kristafør koss dæ sto te paa støle. Han drygde kji lengji, men kom mæ ei svær fòlkemagt og te leite. Dei leitte i mange daga, og munga neta ogso; dæ va rart dei kji fønno henne, tytte dei, di dæ a kji noko skog større oppi der. D'æ trast fjelle, maa ta. Ja, so loto dei slutte mæ leitingen.

Han Kristafør og 'o Marit tytte dæ va so fælt den ti dei loto gjera bø te fòlke henne uti Røn. Men det va kji ønnor raa. Dæ drygdist før mor hennar kom. Ho Marit gret og tytte dæ va ille at dena øvilde skull ganga te ve gjenta va der i huse.

"Du tar inkji graate før di," svara hi. "Døtte mi va skjele so vene. Dæmæ va dæ ein haugagut so vortin vill ette henne o to henne inn i haugen te se. E ha vøre hjaa Visgute og sport hono, og han sa dæ so," sa mor aat gjentun.

Ho Marit va kji go te anna, ho gret lell, ho. "Hadde dæ endaa kje gange te ve døtte di va hjaa uss!" sa 'o.

"Ja, men dæ daa kji noko graate før dæ at gjenta har dæ gøtt! Ho æ likeso gjild kjering ho so du, Marit Heen!" sa hi.

Dæ kunna vel vera so ein 8 ell 10 aar ette. Daa va dæ ei taa budeio otor Heensgaro so vilde paa stølen sin uppaa Rysendale. Hona fekk sjaa ho staa lutte se ne og over eit bærboel og plukke og eta. Dæ va dæ sama gule haare og den sama øveliv-stakken. Ho kjende gjenta so væl atte, ho Anna, før ho Anna Heen va dene budeia. Ho hugste kji koss dæ hadde gange mæ gjentun og ha vilja svalle te'n. Men i di sama va ho burte; ho vart so tvert burte so ho skull søkkje ne.

Ho Anne trude kji dæ va hauga fòlk te. Men at ho saag atte den gjenta, dæ tvelte ho alder paa, so ho visste kji ko ho skulde tru. Ho Anne Heen va kji slek at ho rispa og laug. Ho va ei stødig og bra minnskje. Ei gaang me fuldist aat upp paa stølen, synte ho me tubba der gjenta hadde stae og krøkt se neøver bærbole.

Dæ va summe hadde sport'n VisKnut ette gjentun. Han hadde sagt ho hadde søkke nie ei myr.

BRYLLAUPSPHERE I HOVDAE

Hovda ligg burtpaa aasen imyljo Hallingdal aa Nørdre Aurdal, inkji langt ifraa Merkji. Ei gøng han Halvor var aatleine kom dæ inn te'o ei

bryllaupsfer. So vilde'n sope taa gølve. Men daa kom dæ ei haugajente, tok taa'o limen aa sa:

"E ska sopa, e Halvor i Hovdæ!" sa ho. Daa ho va reiuq, bar dæ te skjenkji aa sea te danse. Ein taa karo eitte Per, Hauga-Per, han dansa so flisadn sprotto.

Ein valdres som eitte Jul Kjørnes laag paa støle sine mæ noko arbei ette fòlk voro heim att fløtte om hausten. Daa kom dæ inn tvaa gjentu aa vilde liggji hjaa 'o.

HAN GAMBLE GØLLEIK I HØVDAL

i Lome kom eigong paa stølen sin paa Kvislasynda. Dæ va seinhøystes, so alle va fløtt heim atte. Trast han kom ind i sæle sitt, steig dæ inn te hono ein gamal mann so han alder hadde set, o han hadde ei ølkanne i honden. Han flidde kannu te 'o Gøllik o ba hono drikke. Han Gøllik undrast paa um han skulde vaage dæ, før han skjønte nauende vel at dæ va ein haugamann detta.

"Du lyt skunde de drikke," sa haugamann. "Døtte mi har bryllaup idag. E vilde at du so ha vøre grannin min so mange aare, skulde faa kjenna gjestebøssøle. Drikk no!"

I di sama høyrd'n Gøllik dæ to te rusle o skramle i bingselgrimo o rikte i sala. O resso dæ rei dæ eit brupar um glase, o ette kom dæ eit stort fulgji mæ riandis, baade kara o kvemfòlk.

"E lyt nok skunde me attende, elldaa naar e dei kji atte," sa haugamann. O dæ mæ sveiv'n burt.

HAN TØLLEIV PAA SKØRE

Paa Skøre i Vang va dæ før længji sia ein mann so eitte Tølleiv. Ein haust, ette fòlk va heim att fløtte taa langstøle skuldø'n gaa burt att paa aa finnø atte try gjeitøbukka so hadde vørte atte gangandø. Daa'n va burtpaa kaamin, la'n se te kvilø paa galde framma-før sæle seno og søvna trast. Ko længji han haddø søve, haddø'n kji skjele greiø paa; dæ va eit bel so. Daa kaam dæ ei gjentø mæ ei skaal søt mjølk. Ho gat inkji or'ø, berø rættø o' skaale aa gjekk. Han drakk dæ han hugast, o dæ va kji lite, diat 'n va haadø turr aa tysst. So takka'n ut i vere aa sætte mjølkø-skaale ifraa se. Daa høyrdø'n skjele dæ knissla aa lo inni sæle. "Statt upp, Tølleiv, o gaa aat Rauskør'n, der finne du bukkadn dene i god stand!" sa dæ. Han gjordø so hudrøgjenta sa, gjekk stums inn paa bukkadn aa kaam væl heim att o kvelden.

BYTE KU UTI GJEIT

Dæ va paa Ellingbø; dei hadde ein støl uppaa Øygare. Dæ va inn-gjerdø o støl der daa. No høyre e dæ ska vera ut att lagt. Kjeringe sat

paa støle — Berit trur e 'o eitte kjeringe aat desse gamle Jone Ellingbøe. Ette ho hadde lagt se, rofte dæ ind i sælsglugge te'n:

"Vil du byte ku uti gjeit?"

"Nei," sa ho, ho vilde kji dæ.

"Vil du byte ku uti gjeit?"

"Nei," sa ho, ho vilde kji dæ.

Trea natte komo dei atte o rofte:

"Vil du byte burt ho Røsi uti 6 gjeita?"

"O ja, so ta'o daa! Ho lykkjast inkji me koss so va, nær dø vilja ha 'o."

Um morgon va kjyre burte, o gjeitadn sto so stille uti trørn. O ei ven kvalbeinringje hekk dæ paa hødno aat bjøllegjeitn.

Den gamle garde

BLANDT dem som utvandret fra Valdres til Amerika før 1860 er der ikke nu ret mange som lever. Men av de mange som utvandret i aarene 1860—1880 er der endnu en hel del som er spredt rundt omkring over Nordvesten. Ret som det er hører vi om guldbrylluper som feires blandt dem, og det minder om at disse vore pionerer ogsaa begynder at bli gamle.

Mr. og Mrs. Iver Gundersen feiret saaledes den 24de sept. guldbryllup i sit hjem ved Pilot, N. Dak., hvor over 400 naboer, venner og slegtninger hadde samlet sig. Iver Gundersen er født i Vang, Valdres, og kom 9 aar gammel med sine forældre til Minnesota. I 1879 tok han "homestead" i nærheten av Pilot, hvor han var en av de allerførste nybyggere. Fire aar derefter førte han sin unge brud til sin nybyggerhytte paa Dakota-prærien og der har de siden uten avbrytelse hat sit hjem. Mrs. Gundersen er født i Gudbrandsdalen og er 72 aar gammel. Iver Gundersen er 76.

Mr. og Mrs. Ole Skhal ved Sturgeon River, Big Falls, Minn., feiret sin 50-aars bryllupsdag den 4de oktober. Menighetens prest sammen med deres barn og barnebarn hadde indfundet sig. Om aftenen blev brudeparret indbudt til den lutherske kirke, hvor en stor flok av venner og naboer hadde indfundet sig. Brudemarsjen blev spillet da brudgommen førtes frem av sin ældste søn og bruden av sin ældste datter. En vakker gave blev overrakt brudeparret, og menighetens kvinder serverte forfriskninger. — *Mr. Ole Skhal* er født den 6te juli 1863 i Ragn, Sør-Aurdal, Valdres, av forældrene Ole O. Dyvesæter og hustru Olia Arnesdatter. I 1877 utvandret han til Amerika. Mrs. Skhal er født i Freeborn county, Minn., i 1866. De har været trofaste medlemmer av Salem menighet ved Sturgeon River helt siden menigheten stiftedes.

Tosten Engebretsen, som bor i Winneshiek county, Iowa, sender gjennem pastor D. C. Jordahl en hilsen og tak til alle venner og bekjendte.

Engebretsen blev født paa en plads i Hegge anneks, Østre Slidre, den 21de oktober 1843 og er altsaa nu i sit 91de aar. Den 24de juni 1866 satte han foten for første gang paa Iowas jord og tilbragte den første nat paa jernbanestationen i pionerbyen Conover. Om venner og bekendte vil glæde denne vor gamle pioner ved at sende ham et ord, en hilsen, saa er hans adresse Route 5, Decorah, Iowa.

Mrs. Andrew Svien i Northfield, Minn., feiret forleden sin 91de fødselsdag og var i den anledning gjenstand for megen opmerksomhet fra naboers og venner side. Mrs. Svien kom til Northfield med sin nu avdøde mand i 1876 og har i over femti aar hat sit hjem i det hus hvor hun nu bor. Svien var i mange aar medlem av byens politistyrke.

Imidlertid tyndes rækkene av vore gamle pionerer meget sterkt. Hvert aar falder mange av dem bort, og det er deres barn og barnebarn som nu raader grunden. Følgende er nylig døde:

Gulbrand Rovang, en av de allerældste valdrespionerer i Amerika, døde i sit hjem i Hills, Minn., den 3dje oktober 1933. Han var født i Valdres den 13de mars 1842 og var saaledes ved sin død over 91½ aar gammel. Han blev gift i Norge og i 1864 utvandret de til Amerika. De drev først farming i Iowa, men flyttet i 1874 til Rock county, Minn., hvor de bosatte sig paa det "homestead" som den dag idag er i familiens eie.

Timan Knudson, en borgerkrigsveteran, hvis rækker nu er blit meget tynde, døde nylig i Blue Mounds, Wis. Han var født i Valdres i 1843 og ko mtil Amerika i 1862. Bare en maaned efter sin ankomst hvervet han sig i kompani D av 23de regiment og tok del i borgerkrigen. Straks efter han kom tilbake fra krigen blev han gift og har hele tiden været farmer og bodd i Blue Mound-strøket.

Andrew H. Opsahl døde i sit hjem i Minneapolis den 14de november. Han var født i Vang, kom til Amerika for 50 aar siden og bodde i Minneapolis til sin død.

Mrs. Kari O. Neste, gammel pionerkvinde, døde i sit hjem ved Brandon, S. Dak., den 15de sept. 1933. Hun var født i Vestre Slidre den 24de juni 1842 og blev saaledes over 91 aar gammel. Hendes forældre var Gunder O. Røn og hustru Marit N. Røn. Hun blev gift i Norge med Ole S. Neste. De utvandret med to barn i 1866, og et tredje barn blev født paa Atlanterhavet. De bosatte sig først i nærheten av Decorah, Iowa, men flyttet i 1878 til Moody county, South Dakota, og i 1880 til Minnehaha county, hvor de siden hadde sit hjem. De fik 12 barn hvorav 11 lever. Hendes mand døde i 1916. Den 24de juni 1932 var hendes barn samlet for at feire sin mors 90de fødselsdag. Hun var det ældste medlem av menigheten i Brandon, og naar si ser tilbake paa hendes lange og slitsomme arbeide med en stor barneflokk gjennom nybyggeraarene, saa maa vi beundre hendes mod, taalmodighet og utholdenhet. Hun fik prøve alle pionerlivets gjenvordigheter, men enten det var motgang eller med-

gang, saa bar hun alt med samme taalmodighet og var en eksemplarisk mor for alle sine barn. Gud velsigne hendes minde! (Utdrag av et brev fra *Sambands* gode ven Jens Nelson i Hills, Minn., som tok del i begravelsen.)

Mrs. Ragnhild Vick, enke efter Gulbrand Vick, døde i sit farmhjem i nærheten av Ridgeway, Iowa, den 23de november. Hendes pikenavn var Ragnhild Granheim, og hun var født i Valdres den 22de februar 1867. Hun kom til Amerika omkring 22 aar gammel og blev straks efter gift med Gulbrand Vick. De bosatte sig paa den farm der forblev hendes til døden kom.

"*Ole L. Hoff* var en av vort nabolags mest agtede og betrodde mænd," skriver T. S. Belgium i Kensington, Minn., i *Decorah-Posten*. Han var født i Nord-Aurdal, Valdres, den 13de jan. 1865 av forældrene Lars og Inger Hoff og døde paa Stevens county hospital den 5te november 1933. Ole L. Hoff kom som aarsgammelt barn med sine forældre til Amerika og har omtrent hele tiden opholdt sig i Pope county, Minn., hvor han var en av de første settlere. Aaret 1890 kjøpte han sin farbror Arne T. Belgums farm, og i 1891 blev han gift med Sanna Erikson av samme nabolag. De fik fem barn og vedblev at bo paa samme farm til døden hentet ham.

Gjermund Gullickson var en av de gamle pionerer i Winneshiek county, Iowa, hvortil han ankom da han var 13 aar gammel. Han var født i Vang, Valdres, den 29de sept. 1847. I 1871 blev han gift med Ingeborg Løkken, som ogsaa var født i Valdres. I det farmhjem som de nygifte oprettet har familien siden til stadighet bodd. Gullickson var en sterk mand med en robust konstitution, men bukket under av en sykdom den 6te oktober. Hans hustru døde for omtrent 12 aar siden. Av deres 8 barn er der 5 som lever, samt 15 barnebarn og 2 barnebarns baru.

Dr. Orlando Wald døde den 16de september i Los Angeles, Cal. Han var født i Bagn, Valdres, den 7de sept. 1868 og utvandret 14 aar gammel til Amerika. Han var vistnok den yngste og sidste av en stor gutteflokk som drog fra barndomsheimen til Amerika og disse gutters gamle, begavede far hadde derefter sin største fornøielse ved at gaa omkring fra gaard til gaard og læse sidste amerikabrev for naboer og venner. Hele familien var begavet, men Orlando, som nedskriveren kjendte bedst, var en usedvanlig freidig fyr. Der var ikke noe *inferior complex* eller mangel paa selvtillid hos den gut. Han arbeidet sig frem gjennom skolene til medicinsk eksamen ved Illinois universitet, tok derefter et post graduate kursur ved Johns Hopkins universitet og blev en dygtig læge og kirurg. Han blev gift i 1908 og siden 1925 har han praktisert i Los Angeles, hvor han foruten et omfattende hospitalsarbeide oprettet sin egen klinik og fik mange venner. Hans fuldstændige uventede død av hjertefeil bragte sorg i vide kredser.

Aasgaardsreia

Efter maleri av P. N. Arbo, tilhørende Nationalgalleriet i Oslo

*Lydt gjennom luften i natten farer
et tog paa skummende sorte heste.
I stormgang drager de vilde skarer,
de har kun skyen til fotefeste.
Det gaar over dal, over vang og hei,
gjennem mulm og vær, de ønsker det ei.
Vandreren kaster sig redd paa veien.
Hør, hvilket gny — det er Aasgaardsreien.*

*Aasgaardsreien i fylkning rider
ved høst og vinter i barske netter,
men helst den ferdes ved juletider,
da holder den fest hos trolle og jetter,
da stryker den laagt over eng og sti
og farer den larmende bygd forbi.
Da vogt dig, bonde, hold skikk og orden,
ti Aasgaardsreien er snart ved garden!*

—Av Welhavens "Aasgaardsreien."

Samband

Published quarterly by Valdres Samband at
425-429 S. 4th St., Minneapolis, Minn.

Subscription price \$1.00 per year in advance.

A. M. SUNDHEIM - - - Editor-in-Chief
HELGE HØVERSTAD - - - Assistant Editor

Send manuscripts and all matters per-
taining to the editorial department to A. M.
Sundheim, 3641 Bloomington Ave., Minneapo-
lis, Minn.

Cash remittances for subscription, change
of address and all matters pertaining to the
mailing of *Samband* should be sent to the
secretary-treasurer, N. A. Kirkeberg, 425-429
So. 4th St., Minneapolis, Minn.

Entered at the Post Office at Minneapolis,
Minn., as second-class matter.

Acceptance for mailing at special rate of
postage provided for in section 1103, Act of
October 3, 1927, authorized on July 3, 1918.

VALDRES SAMBAND

Embedsmænd og styre 1932-33

C. M. ROAN, formand, 933 Metropolitan Bank
Building, Minneapolis, Minn.

HELGE HØVERSTAD, viceformand, 3312
Longfellow Ave., Minneapolis, Minn.

N. A. KIRKEBERG, sekretær-kasserer, 425-
429 S. 4th St., Minneapolis, Minn.

M. A. WEBLEN, 600 Temple Court, Minne-
apolis, Minn.

OLE ROOD, 4016 18th Ave. S., Minneapolis,
Minn.

OLAF RUDI, 1500 Washburn Ave. N., Min-
neapolis, Minn.

EDWIN ODEGAARD, 3129 44th Ave. S., Min-
neapolis, Minn.

O. A. HAIN, 920 14th Ave. S., Minneapolis,
Minn.

HARRY LUNDA, 3839 Sheridan Ave. S.,
Minneapolis, Minn.

Ærespræsident

A. M. SUNDHEIM, 3641 Bloomington Ave.,
Minneapolis, Minn.

NYT VALDRESLAG

I septemberheftet av *Samband* omtal-
tes at der i Northwood, Iowa, blev sidste
sommer avholdt et valdresstevne, hvor et
nyt lokalt valdreslag blev organiseret.
Herom har bankier A. O. Rye, som er
lagets sekretær, velvilligst tilstillet *Sam-
band* følgende oplysning:

"Det var den 6te august sidste sommer
at der paa indbydelse fra valdreser i dette
nabolag blev avholdt et møte av valdreser
i Northwood, Iowa. Mange nye bekjendt-
skaper blev ved den anledning stiftet, og
ved møtets slutning blev der avholdt et

GLÆDELIG JUL

ønskes alle venner og med-
lemmer av

Valdres Samband

i by og paa land.

kort forretningsmøte, hvor det besluttedes
at organisere et lokalt valdreslag. Føl-
gende bestyrelse valgtes:

Oscar Odegaard, Northwood, Iowa,
formand.

John J. Simmons, Northwood, Iowa,
viceformand.

Arne O. Rye, Northwood, sekretær.

Iver Dahl, Albert Lea, Minn., kasserer.

For at alle ældre og yngre valdreser i
dette strøk kan faa anledning til at sam-
les til et fælles samvær og bli bedre
kjendt med hverandre er det hensigten at
avholde et saadant møte hver sommer."

*

Samband takker Mr. Rye for denne
meddelelse og haaber at vort bygdefolk i
dette gamle valdresstrøk vil faa megen
hygge av et festlig samvær ved et saa-
dant aarlig møte. Det medfører en del
arbeide og opofrelse av de mænd som
paatar sig at ordne og lede, og derfor er
det glædelig at der i disse rare tider
endnu er ledende mænd som skatter sin
nationalitet og sit bygdefolks traditioner
saapas at de er villige til at paata sig ar-
beidet.

SØR-AURDALS GAMLEHJEM

Det er ikke stort nyt at meddele fra
komiteen for Sør-Aurdals gamlehjem.
Pengene kommer smaat. Vi fik nylig
\$10.00 fra bankier Martin Lukken i Alex-
andria, Minn., som herved paa gamle-
hjemnets vegne takkes og kvitteres for.

HARRY A. LUNDA, kasserer,

3839 Sheridan Ave. S.,
Minneapolis, Minn.

Nyt og gammelt fra Valdres

Hovda sæterhotel og utsigt over Tisleidalen

Leira-Golveien. Det er ikke saa mange aar siden denne høifjeldsvei blev aapnet. Det var lange strækninger av bygde- og sæterveier som blev utbedret, saa der nu kan kjøres med bil fra Leira gjennom Tisleidalen, forbi Merket Hotel og Hovda Sæterhotel og videre forbi Sanderstølen til Oset sæter og høifjeldshotel, hvor veien til Hallingdal møtes. Veien fra Leira ligger særlig over fjeldet med stor sæterbebyggelse og fine fjeldlinjer. Mange av disse høifjeldspartier udmerker sig mere ved ynde end ved storartethet, men de er altid fulde av interesse baade for fremmede og for dem som eiter mange aars fravær atter faar se dem. I tørre somrer har veien stort set været ganske bra, men selvsagt er den smal og svinger meget. Og da trafikken blev forholdsvis ganske stor har man nu begyndt at om-

lægge og forbedre den paa lange strækninger. Mange nye broer er ogsaa blit bygget, og i høst har flere lag arbeidet oppe paa fjeldet dels paa veien og dels paa brobyggerarbeide, hvorav en meget solid bro ved Sanderstølen. Det er kostbart at bygge saadanne veier over fjeldet, men uten tvil lønner det sig i længden. Det gir lønnende arbeide for en hel del mennesker, og naar veiene blir færdige, saa er det ikke bare valdresbygdene, men faktisk det hele land som nyter godt av dem.

Ved Oset sæter, som er et godt pensjonat for sommergjester, er vi kommet paa Hallingdals grund. Derfra er der bilvei til Gol. Stedet ligger ind til det store og fiskerike Tisleivand, og der er utsigt derfra over dette betydelige vasdrag og over valdressætrene som ligger i

nærheten av vandet paa den motsatte kant. Skogshorn ved nordenden av Tisleivand tar sig ogsaa godt ut fra Oset sæter.

VASSFARET

Imellem Hedalen og Hallingdal sprænger Vassfardalen sig ind, — bred og mægtig til at begynde med for saa at snurpe sig sammen ved Nevlingskollen. Længer mot nord stænger Bringen atter dalgrepet. I sommerkveldens tussmørke tegner den sin vældige silhouet mot nordhimmelen. Paa vestsiden skjærer Fossilholtskaret sig ind i Hallingfjeldet. En small gangsti bugter sig frem mellem de enkelte busker for saa at forsvinde i fjeldviddens ensomhet.

Længer mot nord ligger Strøen, bred og mægtig, kranset av mørke skoglier. Det er et sted beundret av alle som har set det og glemt av ingen. Speilblank ligger fjorden. Smaa sølvbølger kruser nu og da vandflaten. Det klukker saa underlig under staven paa baaten.

Øiet glir rundt og mindene kommer — minder om hulder og bjørn. Paa østsiden ligger Kvituren. Efter et gammelt sagn var det her røverne holdt til som røvet vidt og bredt baade i Hallingdal og Valdres. — Men bygdefolket fandt

deres hule og væltet den igjen en nat røverne laa døddrukne. En tyk skogkrull viser nu stedet. Mangt et ransakende blik blir sendt ditop fra baater som glir forbi.

Underlig er det at tænke paa Vassfaret — den milelange dalen med bare skog, fjorder og fjeld. Urørt ligger den der og drager — rugende over værdier som kanske i aarhundreder, kanske i aartusener vil være skjult for menneskets øine: den uendelige stilhet, den store fred. Vassfaret i august 1933.

—Fotjænger.

VANGSSTEINEN SKAL FLYTTES

Den navnkundige billedsteinen ved Vangs hovedkirke, utførlig omtalt av professor A. W. Brøgger i Valdres historielags tidsskrift, har "tidens tand" ikke behandlet med den fornødne ærbødighet. Denne over 900 aar gamle stein er hugget av skiferig graa bergart, av den samme krystallinske glimmerskifer som findes i det faste fjeld overalt i Vang. Særlig den øvre del av steinen er sterkt ødelagt av det haarde klima i Vang og meget av tegningene paa billedflaten er næsten helt utvisket, hvad man har al grund til at beklage. For det er en sjelden værdifuld billed- og runestein, som bygden har al opfordring til at verne om med pietet og høiagtelse. Runene paa

Hovedkirken i Vang

Vangssteinen fortæller som bekjent at Gooses sønner reiste steinen til minde om broren Gunnar.

Konservator Engelstad har nu været i Vang for at faa en konferanse med bygdens formaaende mænd. Hr. Engelstad har tat en mængde fotografier av steinen paa kryss og tvers med et apparat, som utnytter lys- og skyggerefleksene paa en mer effektiv maate end ved de før benyttede fotografiapparater.

Man blev enig om at Vangssteinen skal flyttes ret overfor bautasteinen som er reist utenfor Vangs hovedkirke. Den skal stadig være hegnet av et skur med 2 dører til at slaas op naar folk vil se den. Disse dører skal være avlaast, men aapnes paa forlangende av den nærboende vaktmand.

Vang herredstyre har paatat sig at bygge skuret, samt sørge for at det blir holdt vedlike. Midler til dette er allerede bevilget. ("Valdres.")

DEN NYE BYGDEVEI

paa vestsiden av Volbufjorden er nu forlængst færdig, idet den sidste parsel over Store-Rudi til Smedsrud blev fuldført ifjor høst. Dermed har Østre Slidre faat veiforbindelse over de bebyggede strøk paa begge sider av fjorden og dermed har grænden Rudibygden og grænden paa vestsiden endelig faat den med taalmod saalænge ventede færdselsvei. Nu viser det sig ogsaa tydelig at det nye veianlæg blir til stor nytte og fremhjælp for bygden. Mange nye bruk er ryddet og bygget op til vakre hjem og de ældre bruk kappes næsten om fremdrift og forskjønnelse, saa den hele grænd staar snart som en av de vakreste i herredet.

KAMBEN SÆTERHOTEL

Paa høifjeldet mellem Hallingdal og Valdres ligger Kamben Sæterhotel med et vidunderlig utsyn over heier, topper og tinder. En halv times vei fra hotellet

ligger Storefjeld fra hvis top der er et sjeldent rundskue. Herfra faar man gløt ind i Jotunheimens topper, man ser Hallingskarvet strække sig og Hardangervidda faar man ogsaa et glimt av. Foruten hotellet driver eieren ogsaa gaardbruk. 3,000 fot over havet avler han det meste av det som trænges til at føde gaardens besætning som bestaar av to hester og fire kuer. Foruten retten til flere fiskevand disponerer Kamben hotel sammen med Ørterstølen 40,000 maal jagtterræn.

NY FJELDVEI

Mellem Tyin hotel og Tynosen har der et aars tid været arbeidet paa en ny fjeldvei med en arbeidsstyrke paa over 100 mand. Veien er nu færdig planert og vil bli gruset til vaaren og kunne aapnes for almindelig færdsel i slutningen av juli maaned næste sommer. Ved Tynosen blir der forbindelse med den vei som Tyinfaldene har bygget til Aardal i Sogn. Det har været en vanskelig vei at bygge, men alt er gaat efter planen og har været drevet paa en dygtig maate av ingeniør Bakke ved Oplands fylkes veivæsen. Veien fra Tyin hotel til Tynosen er 10 kilometer lang og hører til Oplands fylke, og veien fra Tynosen til toppen av Hernosi er 10 kilometer, og fra Nosi til Øvre Aardal i Sogn er det ogsaa 10 kilometer. Det er et storartet veianlæg og det forventes at denne vei vil bli en stor attraktion for turistfærdselen.

Office open from 9 A. M. to 5 P. M.
Consultation Hours
11:30-12:30 noon. 2-5 P. M.
Wednesday Eve. 7-8

DR. CARL M. ROAN
PHYSICIAN AND SURGEON

933 Metropolitan Bank Building
Cor. 2nd Ave. and 6th St. So.
Minneapolis, Minn.

NORGE

Direkte paa 7½ dag med

Den Norske Amerikalinje

I over tusen aar har nordmændene gjort sig internationalt bemerket som paalidelige og dygtige sjøfolk. Det norske flag vaier idag fra mastetoppen av norske skibe rundt i verden.

Nordmænd

Reis til Norge med de moderne, hurtiggaaende og populære norske skibe

BERGENSFJORD eller STAVANGERFJORD

SEILINGER FRA NEW YORK:	
Bergensfjord	10. jan.
Stavangerfjord	31. jan.
Bergensfjord	14. feb.
Stavangerfjord	7. mars
Bergensfjord	21. mars
Stavangerfjord	11. april
Bergensfjord	25. april
Stavangerfjord	16. mai
Bergensfjord	30. mai
Stavangerfjord	20. juni

Henvend Dem til lokalagenter eller linjens kontorer:

129 So. Third Street
Minneapolis, Minn.
333 No. Michigan Ave.,
Chicago, Ill.

Vær tidlig ute!
 Send ind Deres bestilling nu paa
Jul i Vesterheimen

Redigert av A. M. SUNDHEIM

“Et av de bedste numre av “Jul i Vesterheimen” som noensinde er utkommet,” sier Mr. Sundheim.

En anmelder som har set det nye nummer av “Jul i Vesterheimen” uttrykker sig paa følgende maate: “Det er bare at være sandheten tro at si at naar det gjælder for Sundheim at lage sammen et illustrert julehefte da maa man bent ut kalde ham en troldmand.”

Flere av vore kjendte forfattere har levert gode saker, og dertil kommer udmerkede bidrag av nye, hittil ukjendte, forfattere.

Illustrationene og utstyret er meget tiltrækkende.

Anskaf Dem “Jul i Vesterheimen” og send det ogsaa som julehil-
 sen til slekt og venner her i landet og i gamlelandet.

PRIS: EN DOLLAR

(Sendes portofrit, ogsaa til Norge)

AUGSBURG PUBLISHING HOUSE

425 South Fourth Street

Minneapolis, Minn.

*printing plate makers
for the SAMBAND*

**Babcock Engraving
Company**
416 8th Ave. So.